

Швень Я. Л. Чинники сприятливого соціально-психологічного клімату в групі науково-педагогічних працівників курсів підвищення кваліфікації / Я. Л. Швень // Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ / редкол.: В.В.Сидоренко, М.І.Скрипник, Я.Л.Швень. – К.: ЦІППО, 2017. – С. 315-317.

УДК 159:316.4

Швень Я.Л.,

кандидат психологічних наук, доцент

кафедри філософії і освіти дорослих

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ

ЧИННИКИ СПРИЯТЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В ГРУПІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Актуальність дослідження. Пріоритетними завданнями підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників є перехід на модель неперервного професійного розвитку фахівця в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти; використання активних технологій навчання дорослих; створення гнучкого й толерантного освітнього середовища; можливості інформаційно-комунікаційної підтримки професійного розвитку науково-педагогічних працівників під час дистанційного етапу навчання на курсах підвищення кваліфікації тощо.

Проте навряд чи задоволеність науково-педагогічних працівників підвищенням кваліфікації буде достатньою, якщо мікроклімат їхньої навчальної групи буде незадовільним під час навчання: низька згуртованість групи науково-педагогічних працівників, конфліктність, неузгодженість дій, недостатня організаційна підтримка з боку куратора-т'ютора групи, відсутність належної комунікації, недотримання професійної етики, директивний супровід навчальної групи і т.д.

Мета дослідження – з'ясувати чинники сприятливого соціально-психологічного клімату в групі науково-педагогічних працівників під час їхнього навчання на курсах підвищення кваліфікації й запропонувати рекомендації щодо педагогічного управління процесом оптимізації соціально-психологічного клімату дорослих в умовах післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-психологічний клімат (СПК) загалом визначається стійким психічним настроєм в групі, який формується на основі психічного відображення умов і якості навчання, й діяльності в міжособистісній взаємодії членів групи.

Безпосередньо від СПК залежить ступінь долучення кожного слухача курсів підвищення кваліфікації в освітню діяльність.

СПК розглядають як феномен, що відображає рівень комфортності існування в сумісній діяльності, у груповій взаємодії. А усвідомлення слухачем курсів підвищення кваліфікації комфортності існування в конкретній групі пов'язане з явищем соціальної фасилітації та інгібіції (присутність інших людей у першому випадку сприяє покращенню діяльності особистості, а в другому – негативно впливає на поведінку і діяльність слухача).

СПК впливає не тільки на ефективність діяльності групи науково-педагогічних працівників під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, а й на психологічне здоров'я кожної особистості. Так, СПК діє опосередковано – відповідний психологічний стан куратора-т'ютора групи, викладачів курсів підвищення кваліфікації впливає на соціально-психологічний клімат навчальної групи науково-педагогічних працівників, що в свою чергу, впливає на особистість фахівці, на загальний клімат в кожному окремому колективі, де працює слухач, на колег, студентів тощо.

На етапі організації діяльності СПК має значення в таких аспектах (зокрема, наголошується на важливості й якісного проведення першого інструктивно-методичного заняття куратором-т'ютором в кожній навчальній групі): 1) корекційно-регулюючому компоненті, коли куратор доводить мету і завдання курсів підвищення кваліфікації до колективу групи загалом і кожного

слухача зокрема; 2) мотиваційному компоненті, коли наявність або відсутність сприятливого СПК може бути джерелом позитивної мотивації до професійного розвитку на курсах підвищення кваліфікації або її зниження чи відсутності.

Основними компонентами структури соціально-психологічного клімату і чинників, що впливають на його становлення серед науково-педагогічних працівників, які навчаються на курсах підвищення кваліфікації є такі: зміст навчання, умови навчання й побут (проживання в гуртожитку), міжособистісна взаємодія всередині навчальної групи науково-педагогічних працівників, міжособистісна взаємодія поза колективом навчальної групи, міжособистісна взаємодія з куратором-т'ютором, викладачами, адміністрацією, стилем керівництва й особистості куратора-т'ютора.

До основних чинників, які можуть впливати на становлення кожного зі складових компонентів СПК можна виділити такі: зміст і психологічні особливості навчання на курсах підвищення кваліфікації, стан матеріально-технічної бази в закладі післядипломної освіти, особистий склад педагогічного колективу курсів підвищення кваліфікації, міжособистісні стосунки серед групи науково-педагогічних працівників, особистість куратора-т'ютора, стиль управління навчальною групою, взаємини зі слухачами (науково-педагогічними працівниками), зокрема, індивідуальний підхід до кожного, навички емпатії й рефлексії, володіння техніками активного слухання з метою запобігання конфліктам ситуаціям, відкритість і доступність, взаємодопомога, ввічливість, творча спрямованість на інноваційну діяльність, взаємовимогливість, дисциплінованість, згуртованість, оптимістичний емоційний настрій.

Отже, вищезазначене дозволяє виокремити наступні рекомендації щодо оптимізації сприятливого соціально-психологічного клімату науково-педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації:

- на рівні макроклімату (післядипломна педагогічна освіта, курси підвищення кваліфікації зокрема): добір змісту, форм і методів навчання відповідно до освітніх запитів науково-педагогічних працівників; варіативність й мультидисциплінарність; упровадження активних методів навчання дорослих;

на належному рівні інформаційно-комунікаційний супровід професійного розвитку слухачів, зокрема, на дистанційному етапі навчання; відповідність матеріально-технічної бази вимогам сьогодення;

- на рівні мікроклімату (окрема група слухачів курсів підвищення кваліфікації): згуртованість та організованість; єдність офіційної і неофіційної сфер спілкування (безпосередньо на рівні куратор-т'ютор – слухач); оптимістичний і життєстверджувальний настрій в навчальній групі науково-педагогічних працівників (залежить від низки внутрішніх і зовнішніх чинників, як то самопочуття, особистісні негаразди, так й настрою викладача, необережного слова і т.д.); атмосфера колективної роботи в групі, взаємоповаги, взаємопідтримки, узгодженої взаємодії;

- особистісний профіль куратора-т'ютора навчальної групи науково-педагогічних працівників: на рівні професійних і особистісних якостей (високі організаторські якості, комунікабельність, щирість й відкритість, доступність, емпатія й рефлексія, навички активного слухання, вчасна реакція на непорозуміння й конфлікти, оптимістичність і доброзичливість, почуття гумору, відкритість до висловлювань і відповідність реакціям слухачів, відсутність тиску, фасилітативний стиль управління навчальною групою слухачів, особистісно-орієнтований підхід і т.д.

Висновки. У будь-якому колективі взаємодіють індивіди зі своїми особистісними якостями, інтересами, цінностями, статусом, що обумовлюють їхню поведінку і вплив на інших. Не виключенням є й навчальні групи курсів підвищення кваліфікації. Кожна група – складна мозаїка інтересів, прагнень, мотивації, дій. СПК у навчальній групі науково-педагогічних працівників, що навчаються на курсах підвищення кваліфікації, це стан міжособистісних стосунків, що виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або ж перешкоджають професійному розвитку. Так, у навчальному колективі науково-педагогічних працівників СПК виконує низку функцій: консолідує (згуртування колективу слухачів), стимулює (реалізація емоційного потенціалу слухачів, самоактуалізації, життєвої енергії групи), регулює

(дотримання норм професійної етики). На СПК загалом впливають зміст навчання на курсах підвищення кваліфікації і ступінь задоволеності слухачів від нього; міжособистісні стосунки, стиль управління групою слухачів й особистість куратора-т'ютора.

Література

1. Пірен М. І. Деонтологія конфліктів та управління. Навчально-практичний посібник / М. І. Пірен. – К.: УАДУ, 2001. – 377 с.
2. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / за наук. ред. Л. М. Карамушки. – К. : Фірма «ІНКОС», 2005. – 366 с.
3. Фопель К. Сплоченость и толерантность в группе: Психологические игры и упражнения / К. Фопель. Пер. с нем. – М.: Генезис. 2003. – 336 с.